

74/A/2016

WYROK

z dnia 27 września 2016 r.

Sygn. akt SK 11/14*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Andrzej Rzepliński – przewodniczący

Julia Przyłębska

Małgorzata Pyziak-Szafnicka

Stanisław Rymar

Marek Zubik – sprawozdawca,

protokolant: Krzysztof Zalecki,

po rozpoznaniu, z udziałem skarżącego oraz Prokuratora Generalnego, na rozprawie w dniu 27 września 2016 r., skargi konstytucyjnej Pawła Tymczyszyna o zbadanie zgodności:

art. 79 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188, ze zm.) w zakresie, w jakim umożliwia skreślenie z listy aplikantów wyłącznie na podstawie negatywnego wyniku kolokwium rocznego, z art. 31 ust. 3 oraz art. 32 w związku z art. 65 ust. 1 i art. 70 ust. 1 Konstytucji oraz art. 2 w związku z art. 65 ust. 1 i art. 70 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

o r z e k a:

Art. 79 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2015 r. poz. 615, 1064, 1224, 1255 i 1311) jest zgodny z art. 70 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

o r a z p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 40 ust. 1 ustawy z 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1157) umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie.

P o n a d t o na podstawie art. 72 ust. 1 pkt 6 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, Trybunał informuje, że orzeczenie zapadło jednomyślnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 12 czerwca 2012 r. Paweł Tymczyszyn (dalej: skarżący) wniósł o zbadanie zgodności art. 79 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwo-

* W dniu 27 września 2016 r. Prezes TK zarządził ogłoszenie wyroku w Dzienniku Ustaw.

katurze (Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188, ze zm.; dalej: prawo o adwokaturze) w zakresie, w jakim umożliwia skreślenie z listy aplikantów wyłącznie na podstawie negatywnego wyniku kolokwium rocznego, z art. 31 ust. 3 oraz art. 32 w związku z art. 65 ust. 1 i art. 70 ust. 1 Konstytucji oraz art. 2 w związku z art. 65 ust. 1 i art. 70 ust. 1 Konstytucji.

1.1. Skarga konstytucyjna została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego. Skarżący był aplikantem adwokackim. Podczas pierwszego roku odbywania aplikacji dwukrotnie – w terminie zasadniczym i poprawkowym – uzyskał negatywną ocenę z kolokwium rocznego. W związku z tym Okręgowa Rada Adwokacka w Krakowie (dalej: ORA), działając na podstawie art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze w związku z § 8 i § 19 uchwały Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 3 września 2005 r. – Regulamin aplikacji adwokackiej, w uchwale z 26 października 2007 r. (nr RA-10/18/07) zdecydowała o skreśleniu skarżącego z listy aplikantów Izby Adwokackiej w Krakowie. W uzasadnieniu uchwały stwierdzono nieprzydatność skarżącego do wykonywania zawodu adwokata z uwagi na uzyskanie niedostatecznego wyniku z kolokwium rocznego podczas pierwszego roku aplikacji.

Rozpatrując odwołanie skarżącego, Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej (dalej: Prezydium NRA) w uchwale z 26 lutego 2008 r. utrzymało w mocy uchwałę ORA z 26 października 2007 r. (znak sprawy L. dz. 8743). Skarżący złożył odwołanie od uchwały Prezydium NRA do Ministra Sprawiedliwości. W decyzji wydanej 3 lipca 2008 r. (znak sprawy DNAP-II-6011-11/08/AS) Minister Sprawiedliwości uchylił w całości uchwałę Prezydium NRA i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Prezydium NRA (uchwała z 21 października 2008 r., znak sprawy L. dz. 8743) utrzymało w mocy zaskarżoną uchwałę ORA z 26 października 2007 r. Skarżący złożył odwołanie od uchwały Prezydium NRA do Ministra Sprawiedliwości. W decyzji z 14 lipca 2009 r. (znak sprawy DNAP-II-6011-391/08/EP) Minister Sprawiedliwości utrzymał w mocy zaskarżoną uchwałę Prezydium NRA.

20 sierpnia 2009 r. skarżący wystąpił ze skargą kasacyjną do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie (dalej: WSA w Warszawie). W wyroku z 28 czerwca 2010 r. (sygn. akt VI SA/Wa 1678/09) WSA w Warszawie oddalił skargę skarżącego. Następnie, w wyroku z 29 marca 2012 r. (sygn. akt II GSK 1012/11), NSA oddalił skargę kasacyjną od wyroku WSA.

1.2. W skardze konstytucyjnej wskazano, że kompetencja organów samorządu adwokackiego, wynikająca z art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze, stanowi nieproporcjonalne ograniczenie przysługujących skarżącemu: wolności wykonywania zawodu (art. 65 ust. 1 Konstytucji) oraz prawa do nauki (art. 70 ust. 1 Konstytucji). Skarżący stwierdził również, że brzmienie zakwestionowanego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze nie spełnia wymagania dostatecznej określoności i zrozumiałości przepisów prawnych. Posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem nieostрым i wieloznacznym prowadzi do rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych dokonujących kontroli decyzji wydawanych na podstawie art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. To zaś jest także przyczyną odmiennego traktowania przez sądy podmiotów znajdujących się w podobnej sytuacji prawnej i faktycznej.

2. Marszałek Sejmu w piśmie z 27 lipca 2015 r. przedłożył stanowisko w imieniu Sejmu, wnosząc o stwierdzenie, że art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze jest zgodny z art. 65 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz art. 70 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Marszałek wniósł jednocześnie o umorzenie postępowania w pozostałym zakresie na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.) ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Zdaniem Marszałka Sejmu odbywanie aplikacji adwokackiej stanowi realizację zarówno wolności wykonywania zawodu, jak i prawa do nauki. Kompetencja przekazana organom samorządu adwokackiego na podstawie kwestionowanego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze nie stanowi nieproporcjonalnego naruszenia wskazanych wolności i praw. Służy zapewnieniu wysokiego poziomu merytorycznego aplikantów i wyeliminowaniu osób, które nie wykazują predyspozycji do wykonywania zawodu adwokata. Marszałek stwierdził, że nie istnieją mniej dolegliwe środki prawne, które mogłyby prowadzić do osiągnięcia takiego celu. Organy samorządu adwokackiego muszą dysponować mechanizmem oceny przydatności danej osoby do wykonywania zawodu. Wiąże się to z oczekiwaniem, aby zawody zaufania publicznego były wykonywane wyłącznie przez osoby o wysokiej wiedzy specjalistycznej i odpowiednim poziomie etycznym.

Marszałek nie podzielił zarzutu skarżącego co do nieokreśloności kwestionowanego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. Nieprecyzyjność regulacji ustawowej może uzasadniać uznanie jej niezgodności z Konstytucją dopiero wówczas, gdy wynikająca z tego niejasność danej normy ma charakter rażący i kwalifikowany. Kwestionowany przepis jest skonstruowany poprawnie z językowego i logicznego punktu widzenia. Kontekst normatywny, w jakim funkcjonuje art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze, określa model przygotowania do wykonywania zawodu adwokata i pozwala na usunięcie wątpliwości w wykładni tego przepisu. Rozstrzygnięcie podejmowane na jego podstawie przez ORA nawiązuje do oceny całokształtu przebiegu aplikacji i wiąże się z badaniem indywidualnych predyspozycji aplikanta. W tym kontekście – zdaniem Marszałka – uzasadnione jest posługiwanie się przez ustawodawcę pojęciem niedookreślonym.

3. Prokurator Generalny w piśmie z 16 czerwca 2014 r. przedstawił stanowisko, zgodnie z którym art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze jest zgodny z art. 65 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 70 ust. 1 Konstytucji.

Prokurator Generalny stwierdził, że w zakresie badania zgodności zakwestionowanego przepisu z art. 65 ust. 1 w związku z art. 32 Konstytucji postępowanie podlega umorzeniu ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. W ocenie Prokuratora Generalnego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze może być przedmiotem kontroli jedynie w zakresie, w jakim umożliwia skreślenie aplikanta adwokackiego z listy aplikantów w przypadku stwierdzenia jego „nieprzydatności do wykonywania zawodu adwokata” przez ORA.

Zdaniem Prokuratora Generalnego art. 70 ust. 1 Konstytucji nie jest adekwatnym wzorcem kontroli zaskarżonego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. Zasady wynikające z konstytucyjnego prawa do nauki, takie jak powszechność i równość kształcenia, dotyczą jedynie nauki w szkolnictwie publicznym. Wynika z tego, że art. 70 ust. 1 Konstytucji nie obejmuje zakresem normowania aplikacji adwokackiej, pozostającej poza systemem powszechnej edukacji publicznej.

W ocenie Prokuratora Generalnego uprawnienie ORA do skreślenia z listy aplikantów z uwagi na nieprzydatność do wykonywania zawodu jest koniecznym środkiem służącym ochronie prawnej osób korzystających z pomocy adwokatów. Weryfikacja poziomu wiedzy dokonywana w formie kolokwium rocznego wiąże się ściśle z oceną przydatności aplikantów do wykonywania zawodu zaufania publicznego.

Prokurator nie podzielił zarzutu braku dostatecznej określoności art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. W jego ocenie przepis ten należy odczytywać z uwzględnieniem innych unormowań tej ustawy. Wskazał, że w art. 65 prawa o adwokaturze ustawodawca wymienił przesłanki, których spełnienie warunkuje możliwość uzyskania wpisu na listę adwokatów, a w efekcie – wykonywania zawodu adwokata. Definicja pojęcia nieprzydatności powinna być dokonywana w odniesieniu do tych przesłanek. Nadaje to zakwestionowanemu art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze określoną treść normatywną.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 12 czerwca 2014 r. poinformował, że nie zgłasza swojego udziału w sprawie skargi konstytucyjnej Pawła Tymczyszyna.

II

Na rozprawie 27 września 2016 r. uczestnicy postępowania podtrzymali stanowiska przedstawione na piśmie. Skarżący wskazał przy tym, że ogólnie przywoływana w skardze zasada równości ma być wzorcem kontroli kwestionowanych przepisów jedynie w zakresie art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Po uzyskaniu od uczestników postępowania odpowiedzi na wszystkie zadane pytania Trybunał Konstytucyjny uznał sprawę za dostatecznie wyjaśnioną, by wydać wyrok, i zamknął rozprawę.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Przedmiot skargi i stawiane zarzuty.

1.1. Wątpliwości sformułowane w skardze konstytucyjnej dotyczą art. 79 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2015 r. poz. 615, ze zm.; dalej: prawo o advokaturze). Zgodnie z zakwestionowanym przepisem, okręgowa rada adwokacka może skreślić aplikanta adwokackiego z listy aplikantów adwokackich w okresie pierwszych dwóch lat aplikacji, jeżeli stwierdzi jego nieprzydatność do wykonywania zawodu adwokata. Zarzuty stawiane przez skarżącego odnoszą się do art. 79 ust. 2 prawa o advokaturze w zakresie, w jakim przepis ten umożliwia skreślenie z listy aplikantów wyłącznie na podstawie negatywnego wyniku kolokwium rocznego.

Kwestionowany przepis ustawy został powtórzony w § 8 ust. 1 regulaminu odbywania aplikacji adwokackiej, wydanym na podstawie art. 58 pkt 12 lit. b prawa o advokaturze. Jednocześnie § 19 ust. 1 tego regulaminu przewidywał, że podstawą do stwierdzenia przez okręgową radę adwokacką nieprzydatności aplikanta adwokackiego do wykonywania zawodu może być w szczególności: negatywny wynik kolokwium rocznego, negatywna opinia patrona, negatywna opinia kierownika szkolenia o przebiegu aplikacji adwokackiej. W chwili podejmowania rozstrzygnięć wobec skarżącego obowiązywał regulamin aplikacji przyjęty uchwałą Naczelnej Rady Adwokackiej (dalej: NRA) z 3 września 2005 r. (nr 22/2005), zmieniany uchwałami z: 19 listopada 2005 r. (nr 31/2005), 25 listopada 2006 r. (nr 50/2006), 24 marca 2007 r. (nr 57/2007) i 15 września 2007 r. (nr 62/2007). W obecnym stanie prawnym skreślenie aplikanta adwokackiego z listy aplikantów po stwierdzeniu jego nieprzydatności do wykonywania zawodu adwokata może nastąpić na podstawie § 9 regulaminu odbywania aplikacji adwokackiej (obwieszczenie Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 15 grudnia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Regulaminu odbywania aplikacji adwokackiej; dalej: regulamin aplikacji).

1.2. W ocenie skarżącego aplikacja adwokacka jest szkoleniem przygotowującym do wykonywania zawodu adwokata, a jednocześnie zakłada – w ograniczonym zakresie – wykonywanie praktycznych czynności właściwych dla adwokatów. Z tego względu odbywanie aplikacji jest – zdaniem skarżącego – realizacją dwóch konstytucyjnie gwarantowanych wolności: wolności wykonywania zawodu (art. 65 ust. 1 Konstytucji) oraz wolności nauki (art. 70 ust. 1 Konstytucji). Art. 79 ust. 2 prawa o advokaturze umożliwia pozbawienie danej osoby

dostępu do edukacji i wykonywania zawodu, przez co stanowi ograniczenie wspomnianych wolności konstytucyjnych. Ograniczenie to nie spełnia jednak gwarancji przewidzianych w art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Zdaniem skarżącego przyznanie organom adwokatury możliwości skreślenia danej osoby z listy aplikantów z uwagi na jej nieprzydatność do wykonywania zawodu adwokata nie jest konieczne dla zapewnienia ochrony podmiotom korzystającym z usług adwokata. Skarżący stwierdza, że brak jest uzasadnienia dla ustawowej ingerencji w konstytucyjne wolności aplikantów, skoro interes klientów korzystających z ich usług jest dostatecznie zabezpieczony gwarancjami wykonywania zawodu odnoszącymi się do adwokatów nadzorujących działania aplikantów.

Skarżący stwierdza też, że rozwiązanie przyjęte w art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze również nie jest konieczne. Podległość aplikanta wobec jego patrona oraz organów adwokatury sprawia, że ewentualna ochrona klientów przed aplikantem niewykazującym zdatości do wykonywania zawodu, może być realizowana na wiele sposobów, m.in. przez zawieszenie w prawach aplikanta czy skreślenie z listy aplikantów w efekcie pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Przyznanie organom adwokatury dodatkowego uprawnienia do skreślania z listy aplikantów na podstawie przesłanki nieprzydatności do wykonywania zawodu adwokata jest więc – zdaniem skarżącego – „całkowicie zbędne”.

O zbędności uprawnienia wynikającego z art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze świadczyć ma również to, że przydatność do wykonywania zawodu adwokata jest weryfikowana dopiero w momencie ubiegania się o wpis na listę adwokatów. Jak zauważa skarżący, ukończenie aplikacji adwokackiej nie uprawnia bowiem – samo w sobie – do wykonywania zawodu adwokata. To jest bowiem uwarunkowane – co do zasady – uzyskaniem pozytywnego wyniku z egzaminu adwokackiego.

1.3. Osobny zarzut stawiany w skardze konstytucyjnej dotyczy nieokreśloności przesłanki zawartej w art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. Skarżący wskazuje, że sformułowanie „nieprzydatny do wykonywania zawodu adwokata” jest nieprecyzyjne i uniemożliwia określenie jego desygnatów. Treść przesłanki „nieprzydatności” ustalają samodzielnie organy adwokatury, co prowadzi do arbitralności ocen. W ten sposób art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze narusza wymaganie ustawowego określania ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw. Przepis ten narusza również zasadę określoności i zrozumiałości przepisów prawnych. Świadczyć o tym mają rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych oceniających decyzje organów samorządu adwokackiego o skreśleniu z listy aplikantów adwokackich na podstawie art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze.

2. Zakres zaskarżenia.

2.1. Istotą zarzutów stawianych przez skarżącego jest uznanie, że przysługująca organom samorządu kompetencja przewidziana w art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze jest wyrazem nieproporcjonalnego ograniczenia dwóch konstytucyjnych wolności jednostki: wolności wykonywania zawodu (art. 65 ust. 1 Konstytucji) oraz prawa do nauki (art. 70 ust. 1 Konstytucji). Oprócz tego skarżący zakwestionował art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze w kontekście naruszenia przez ustawodawcę zasady określoności prawa, mającej swoje źródło w art. 2 Konstytucji.

Problemem konstytucyjnym wymagającym zbadania i rozstrzygnięcia przez Trybunał jest stwierdzenie, czy w kontekście przysługujących jednostkom konstytucyjnych gwarancji wolności i praw, dopuszczalne jest obowiązywanie mechanizmu prawnego przewidzianego w art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze.

Biorąc pod uwagę specyfikę postępowania wszczynanego przed TK na podstawie

skargi konstytucyjnej, Trybunał obowiązany jest stwierdzić – w pierwszej kolejności – czy skarżącemu przysługuje ochrona konstytucyjna w sferze wolności i praw, na którą się powołuje. Dopiero pozytywna odpowiedź na to pytanie pozwala ocenić, czy działanie ustawodawcy stanowi – w danym wypadku – naruszenie sfery podlegającej ochronie, co wiąże się również z badaniem proporcjonalności takich działań.

2.2. W ocenie skarżącego rozstrzygnięcie organu samorządu adwokackiego, wydane na podstawie kwestionowanego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze, naruszyło przysługującą mu wolność wykonywania zawodu, wywodzoną z art. 65 ust. 1 Konstytucji. Skarżący stwierdza, że aplikacja adwokacka ma „niejako podwójną naturę”. Oprócz zajęć teoretycznych obejmuje również „praktyczne dokonywanie czynności właściwych dla tego zawodu, choć oczywiście w ograniczonym zakresie”. To zaś może nawet świadczyć o istnieniu „zawodu aplikanta adwokackiego”, który polega na wykonywaniu czynności właściwych dla adwokatów w ramach określonych prawem o adwokaturze.

Trybunał nie podziela stanowiska wyrażonego w badanej skardze, w myśl którego aplikanci adwokaccy wykonują zawód adwokata, ani też poglądu o istnieniu jakoby odrębnego zawodu aplikanta. Wprawdzie aplikacja adwokacka nie ogranicza się wyłącznie do teoretycznego szkolenia służącego pozyskaniu wiedzy i ma również wymiar praktyczny, związany z doskonaleniem umiejętności wykorzystania wiedzy, nie znaczy to jednak, że czynności praktyczne podejmowane w tym czasie przez aplikantów można utożsamiać z faktycznym wykonywaniem zawodu adwokata. Czynności te, realizowane w ograniczonym wymiarze i podlegające nadzorowi patrona, służą przygotowaniu danej osoby do samodzielnego wykonywania zawodu. Nie są jeszcze wykonywaniem tego zawodu w takim rozumieniu, jakie odnosi się do adwokatów. Stawiając zarzut naruszenia art. 65 ust. 1 Konstytucji, skarżący błędnie stara się utożsamić sytuację prawną aplikantów adwokackich, czyli osób dopiero przygotowujących się do zawodu, ze statusem prawnym adwokatów, którzy wykonują już ten zawód. W efekcie domaga się zapewnienia ochrony prawnej z punktu widzenia tych gwarancji konstytucyjnych, które mu nie przysługują w takim wymiarze, jak zostało to określone w skardze konstytucyjnej.

Skarżący będący aplikantem adwokackim nie może powoływać się na wolność wykonywania zawodu adwokata (art. 65 ust. 1 Konstytucji). Zarzut niezgodności art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze z tak określoną wolnością należy uznać za wadliwie sformułowany. Powoduje to konieczność umorzenia kontroli konstytucyjności w tym zakresie z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku.

2.3. Za wadliwie sformułowany należy uznać również ten zarzut skargi konstytucyjnej, który dotyczy niezgodności art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem Trybunału wzorcem kontroli w postępowaniu wszczynanym na podstawie skargi konstytucyjnej mogą być wyłącznie te unormowania konstytucyjne, które są źródłem konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Art. 31 ust. 3 Konstytucji nie formułuje samoistnego prawa o randze konstytucyjnej i zawsze musi być współstosowany z innymi normami Konstytucji (zob. np. wyrok TK z 5 października 2015 r., sygn. SK 39/14, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 140, cz. III, pkt 2). Przywołany przepis nie określa samodzielnie standardu konstytucyjnego, który mógłby – jak wskazuje skarżący – stać się wzorcem kontroli w postępowaniu skargowym. Z tego względu niedopuszczalne jest dokonanie kontroli konstytucyjności zakwestionowanego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze wyłącznie z art. 31 ust. 3 Konstytucji. W tym zakresie postępowanie podlega umorzeniu.

Przywołana przez skarżącego zasada proporcjonalności może być elementem oceny konstytucyjności kwestionowanego przepisu prawa o adwokaturze wyłącznie w powiązaniu

z innym wzorcem kontroli, wyrażającym wolność bądź prawo o randze konstytucyjnej. Dlatego w badanej sprawie art. 31 ust. 3 Konstytucji został uwzględniony w powiązaniu z powoływaniem w skardze prawem do nauki (art. 70 ust. 1 Konstytucji).

2.4. W *petitum* skargi wniesiono także o stwierdzenie niezgodności kwestionowanego przepisu prawa o adwokaturze z art. 32 w związku z art. 70 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu wyjaśniono natomiast, że naruszenie dotyczyć ma zasady równego traktowania podmiotów podobnych (art. 32 ust. 1 Konstytucji). Skarżący wskazał, że rozbieżność interpretacyjna dotycząca stosowania art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze prowadzi do nierównego traktowania jednostek znajdujących się w takiej samej sytuacji prawnej i faktycznej, to znaczy „osób, które zostały skreślone z listy aplikantów adwokackich z uwagi na negatywny wynik kolokwium rocznego”.

Trybunał dostrzega, że przywołany przez skarżącego art. 32 Konstytucji został formalnie powiązany z innymi wolnościami i prawami konstytucyjnymi. Nie oznacza to automatycznie, że określony na tej podstawie zarzut niekonstytucyjności może podlegać kontroli Trybunału. Stawiając zarzut nierównego traktowania, skarżący powinien wykazać, że w danym wypadku dochodzi do różnicowania sytuacji podmiotów posiadających tę samą cechę istotną oraz prawidłowo zidentyfikować źródło tego naruszenia. Musi ono wynikać z przyjętego przez ustawodawcę zakresu normowania danej materii, powodującego nieuzasadnione konstytucyjnie różnicowanie adresatów prawa zaliczanych do tej samej grupy podmiotów.

W badanej sprawie skarżący sugeruje nierówne traktowanie podmiotów podobnych, jakimi – jego zdaniem – są aplikanci adwokaccy uznani za nieprzydatnych do wykonywania zawodu adwokata. Jedynym źródłem tej nierówności wspomnianym w uzasadnieniu skargi mają być jednak rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych, dokonujących kontroli stosowania kwestionowanego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. Tak stawiany zarzut nie może podlegać ocenie w ramach hierarchicznej kontroli norm. Trybunał Konstytucyjny nie jest uprawniony do kontroli aktów stosowania prawa. Skarga konstytucyjna musi dotyczyć prawnej podstawy rozstrzygnięcia, które prowadziło do naruszenia prawa podmiotowego podlegającego ochronie konstytucyjnej. Nie może dotyczyć stosowania prawa przez organy rozstrzygające o wolnościach lub prawach jednostek (zob. wyroki TK z: 12 lutego 2015 r., sygn. SK 70/13, OTK ZU nr 2/A/2015, poz. 14, cz. III, pkt 1.2.2; 27 października 2015 r., sygn. SK 9/13, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 151, cz. III, pkt 2.3).

Ze względu na powyższą argumentację dokonanie kontroli konstytucyjności kwestionowanego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze z art. 32 ust. 1 Konstytucji jest niedopuszczalne. W tym zakresie postępowanie podlega zatem umorzeniu.

3. Znaczenie aplikacji adwokackiej.

3.1. Ocena konstytucyjności przepisu uprawniającego okręgową radę adwokacką do skreślenia aplikanta adwokackiego z listy aplikantów musi być poprzedzona ogólniejszą charakterystyką tej formy przygotowania do wykonywania zawodu, jaką stanowi aplikacja adwokacka.

Podstawę prawną prowadzenia aplikacji adwokackiej stanowią przepisy działu VII prawa o adwokaturze. Określają one zasady naboru na aplikację, tryb przeprowadzenia egzaminu wstępnego, zasady oraz cele odbywania aplikacji, zakres uprawnień aplikantów adwokackich, zasady oraz tryb przeprowadzenia egzaminu adwokackiego, jak również uprawnienia organów samorządu adwokackiego do skreślania aplikanta z listy aplikantów adwokackich.

Oprócz unormowań ustawowych podstawę prawną prowadzenia aplikacji stanowią także przepisy regulaminu aplikacji uchwalanego przez NRA na podstawie art. 58 pkt 12 lit. b

prawa o adwokaturze.

Zgodnie z art. 76 ust. 1 zdanie drugie prawa o adwokaturze celem aplikacji adwokackiej jest przygotowanie aplikanta do należytego i samodzielnego wykonywania zawodu adwokata. Chodzi w szczególności o wykształcenie umiejętności z zakresu zastępstwa procesowego, sporządzania pism, umów i opinii oraz przyswojenie zasad wykonywania zawodu. Jest więc przygotowaniem do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie wolności i praw obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa (art. 1 ust. 1 prawa o adwokaturze). Aplikacja ma kształtować poczucie godności zawodowej i uczyć postępowania zgodnego z zasadami uczciwości, słuszności i sprawiedliwości (§ 2 ust. 1 regulaminu aplikacji). Jej celem jest w szczególności opanowanie zasad etyki i godności zawodu adwokata, wdrażanie do przestrzegania tych zasad oraz praktyczne przygotowanie do wykonywania tego zawodu (§ 2 ust. 2 regulaminu aplikacji).

Realizacja tak określonych celów dotyczy trzech sfer. Pierwszą stanowi wykonywanie zadań i ćwiczeń praktycznych zleconych przez patrona, w tym podejmowanie – w ograniczonym zakresie – zastępstwa procesowego (art. 77 prawa o adwokaturze, § 2 ust. 3 lit. a regulaminu aplikacji). Druga sfera wiąże się z uczestnictwem aplikantów w zajęciach szkoleniowych organizowanych i rekomendowanych przez okręgową radę adwokacką oraz NRA (§ 2 ust. 3 lit. b regulaminu aplikacji). Trzecia sfera czynności realizowanych w ramach aplikacji obejmuje odbycie praktyki w sądzie, prokuraturze, kancelarii notarialnej lub innej instytucji publicznej (§ 2 ust. 3 lit. c regulaminu aplikacji). Aplikanci w trakcie pierwszego roku aplikacji mają również obowiązek odbycia szkolenia z zakresu działania sądownictwa powszechnego i prokuratury (art. 76 ust. 1a prawa o adwokaturze).

3.2. Aplikacja adwokacka jest szczególnym okresem bezpośredniego przygotowania do wykonywania zawodu adwokata. Jest to czas, w którym osoba legitymująca się podstawowym zasobem wiedzy potwierdzonym uzyskaniem tytułu magistra prawa oraz pozytywną oceną z egzaminu wstępnego, zdobywa umiejętności niezbędne do realizowania zadań związanych z wykonywaniem zawodu zaufania publicznego. Aplikacja służyć ma wykształceniu osób pełniących bardzo konkretną rolę zawodową, a przy tym wykonujących istotne funkcje adwokatury.

W tym kontekście aplikacja adwokacka nie może być traktowana wyłącznie jak okres szkolenia służącego pozyskaniu specjalistycznej wiedzy w danej dziedzinie. Ugruntowanie i poszerzanie wiedzy prawniczej jest tylko jednym z jej aspektów. Aplikacja służy także zdobywaniu umiejętności praktycznych, dzięki którym przyszły adwokat będzie w stanie dobrze wykorzystywać swoją wiedzę teoretyczną. Równie ważnym aspektem kształcenia w ramach aplikacji, jest rozwijanie cech osobistych, jakimi musi się legitymować osoba wykonująca zawód adwokata zgodnie z zasadami etyki zawodowej. Wymienione tutaj trzy elementy łącznie składają się na ogólny wymiar aplikacji, która stanowi ostatnie stadium przygotowania danej osoby do wykonywania zawodu zaufania publicznego.

Złożony charakter aplikacji adwokackiej podkreślano także w dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Wskazywano, że aplikacja stanowi podstawową formę przygotowania zawodowego do podjęcia i wykonywania zawodu adwokata. W ramach aplikacji adwokackiej aplikanci przechodzą nie tylko szkolenie teoretyczne, ale – co stanowi jej specyfikę – doskonałą umiejętności praktyczne, objęte zakresem zawodu adwokata (zob. wyrok z 19 kwietnia 2006 r., sygn. K 6/06, OTK ZU nr 4/A/2006, poz. 45, cz. III, pkt 4).

3.3. Istotne znaczenie aplikacji adwokackiej wiąże się z koniecznością przygotowania do wykonywania konkretnego zawodu zaufania publicznego. Jego specyfika wynika z tego, że jest to zawód polegający na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich, wiążący się

z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego i zorganizowany w sposób uzasadniający społeczne przekonanie o chroniącym interes jednostki korzystaniu z tych informacji. Wykonywanie zawodu zaufania publicznego określane jest normami etyki zawodowej, szczególną treścią ślubowania, tradycją korporacji zawodowej oraz specyficznym charakterem wyższego wykształcenia i uzyskanej specjalizacji (zob. wyrok z 2 lipca 2007 r., sygn. K 41/05, OTK ZU nr 7/A/2007, poz. 72, cz. III, pkt 6.1). Zawód zaufania publicznego cechuje się udzielaniem świadczeń i wchodzeniem przez jego przedstawicieli w kontakty z osobami fizycznymi, w razie wystąpienia potencjalnego lub realnego zagrożenia dóbr o szczególnym charakterze (np. życia, zdrowia, wolności, godności, dobrego imienia). Ważną cechą zawodów zaufania publicznego jest staranność i dbałość przedstawicieli tych zawodów o interesy osób korzystających z ich usług, a także zapewnienie ochrony gwarantowanych przez Konstytucję praw podmiotowych jednostek (zob. wyrok z 24 marca 2015 r., sygn. K 19/14, OTK ZU nr 3/A/2015, poz. 32, cz. III, pkt 3.4).

Przygotowanie do wykonywania zawodu adwokata jako zawodu zaufania publicznego jest jednym z elementów „pieczy” nad należytym wykonywaniem tego zawodu, jaką na podstawie art. 17 ust. 1 Konstytucji sprawują organy samorządu adwokackiego. Rolą tych podmiotów jest zapewnienie, aby wykonywaniu zawodu adwokata towarzyszyło realne zaufanie publiczne przejawiające się m.in. w przekonaniu o profesjonalnym przygotowaniu wykonującego ten zawód, jego doświadczeniu, dyskrecji, takcie i kulturze osobistej, o zachowaniu przez niego dobrej woli, posiadaniu właściwych motywacji, dochowaniu należytej staranności zawodowej oraz przestrzeganiu wartości istotnych dla profilu adwokata (zob. wyroki TK z: 18 lutego 2004 r., sygn. P 21/02, OTK ZU nr 2/A/2004, poz. 9, cz. III, pkt 7; 30 listopada 2011 r., sygn. K 1/10, OTK ZU nr 9/A/2011, poz. 99, cz. III, pkt 2.2; 25 lipca 2012 r., sygn. K 14/10, OTK ZU nr 7/A/2012, poz. 83, cz. III, pkt 2.1.2.2.2).

3.4. Wysokie wymagania stawiane osobom wykonującym zawód adwokata obligują organy samorządu adwokackiego do takiego ukształtowania zasad odbywania aplikacji, które stworzą warunki właściwego przygotowania zawodowego aplikantów adwokackich. Przebieg aplikacji, jej poszczególne etapy oraz egzamin końcowy nakierowane są łącznie na należyte wykonywanie zawodu adwokata. Chodzi tu o przygotowanie do podejmowania działań polegających na ochronie wolności i praw obywatelskich oraz umacnianiu porządku prawnego. Zadania te mają być wypełniane „gorliwie, sumiennie i zgodnie z przepisami prawa”. Adwokaci mają „zachowywać tajemnicę zawodową, a w postępowaniu swoim kierować się zasadami godności, uczciwości, słuszności i sprawiedliwości społecznej” (zob. rota ślubowania adwokackiego – art. 5 prawa o adwokaturze).

Biorąc pod uwagę tak określony cel aplikacji adwokackiej, Trybunał stwierdza, że ocena wyników uzyskiwanych w toku jej trwania musi mieć charakter złożony i dotyczyć całokształtu działań podejmowanych przez aplikantów adwokackich. Organy samorządu zawodowego, których zadaniem jest m.in. kształcenie aplikantów (art. 3 ust. 1 pkt 4 prawa o adwokaturze), muszą mieć możliwość badania, czy osoby te spełniają wszystkie kryteria umożliwiające w przyszłości wykonywanie zawodu adwokata. Chodzi tu zarówno o ocenę ich kompetencji zawodowych, jak i kwalifikacji moralnych. Odbycie aplikacji oraz zdanie egzaminu zawodowego ma dawać rękojmię należytego i zgodnego z interesem publicznym wykonywania zawodu adwokata, z uwzględnieniem szczególnych norm deontologii zawodowej. Z tego względu organy samorządu muszą dysponować instrumentami prawnymi, które już na etapie aplikacji pozwolą ocenić czy dana osoba ma predyspozycje do „należytego wykonywania zawodu zaufania publicznego”. Ocena tych predyspozycji wiąże się bezpośrednio z istotą „pieczy”, realizowanej przez te organy na podstawie art. 17 ust. 1 Konstytucji. Ocena ta ma niewątpliwie charakter uznaniowy, a jej zasadniczym celem jest stwierdzenie, czy aplikant będzie w stanie sprostać wymaganiom,

jakie niesie ze sobą właściwe wykonywanie zawodu adwokata.

Trybunał nie przesądza tutaj szczegółowo o sposobach dokonywania oceny predyspozycji aplikantów adwokackich przez organy samorządu zawodowego. Podkreśla wyłącznie doniosłe znaczenie takiej oceny. Badanie przydatności do wykonywania zawodu adwokata powinno mieć co do zasady charakter kompleksowy, wykraczający poza samo kontrolowanie poziomu wiedzy aplikantów adwokackich. W niektórych sytuacjach nawet legitymowanie się dobrymi wynikami w obszarze teoretycznym może zostać ocenione jako niewystarczające w perspektywie zapewnienia prawidłowego i zgodnego z interesem publicznym wykonywania zawodu adwokata. Nie można wykluczyć i takiej sytuacji, w której brak po stronie aplikanta nawet jednej, ale istotnej cechy, przesądzi o negatywnej ocenie jego przydatności do wykonywania tego zawodu. Dostrzegając te – różne – okoliczności Trybunał jednocześnie podkreśla, że istotą każdej oceny predyspozycji aplikantów ma być ostatecznie eliminowanie już na tym etapie z ich grona osób, które nie są w stanie podołać wymaganiom. Kolejne etapy aplikacji mają umożliwiać weryfikację różnorodnych umiejętności aplikantów. Naturalne i zrozumiałe jest to, że nie każdy zamierzający wykonywać zawód adwokata musi ostatecznie osiągnąć ten cel. Rolą organów samorządu adwokackiego jest racjonalne i okresowe dokonanie weryfikacji z punktu widzenia kryterium należytego wykonywania zawodu. Selektywny w swej istocie charakter aplikacji musi się więc wiązać z eliminowaniem z grona aplikantów tych osób, które z uwagi na brak stosownych osiągnięć nie roszą należytego wykonywania zawodu adwokata.

4. Ocena zgodności art. 79 ust. 2 prawa o advokaturze z art. 70 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji.

4.1. Prawo do nauki sformułowane w art. 70 ust. 1 Konstytucji wyraża przysługujące każdemu prawo do kształcenia się, zdobywania i poszerzania wiedzy. Chodzi tu o możliwość osobistego rozwoju, uwarunkowanego własnymi zainteresowaniami oraz umiejętnościami. Treścią tego prawa jest uzyskiwanie kompetencji w określonej dziedzinie. Następuje to w zorganizowanej formie, w sposób regularny i ciągły. Realizowane jest według określonego planu, a przy tym wspomagane przez osoby posiadające odpowiednie przygotowanie do nauczania. W ten sposób prawo do nauki wiąże się zawsze z poszerzaniem i doskonaleniem konkretnych zdolności, co może znajdować swoje oficjalne potwierdzenie ze strony podmiotów odpowiedzialnych za prowadzenie i nadzorowanie kształcenia w danej dziedzinie.

Złożony charakter procesu pozyskiwania wiedzy i nabywania określonych umiejętności sprawia, że prawo do nauki ma ważny wymiar indywidualny. Stwarza jednocześnie warunki do korzystania z innych wolności i praw konstytucyjnych, m.in. wolności wyboru zawodu (art. 65 ust. 1 Konstytucji). Oprócz tego prawo do nauki należy postrzegać również w kontekście, który wiąże się z profesjonalizacją członków danej społeczności, a przez to z podnoszeniem poziomu jej rozwoju. W tym ujęciu prawo do nauki traktuje się także jako konieczny warunek rozwoju społeczeństwa (zob. wyroki TK z: 16 stycznia 2007 r., sygn. U 5/06, OTK ZU nr 1/A/2007, poz. 3, cz. III, pkt 3.4; 24 września 2013 r., sygn. K 35/12, OTK ZU nr 7/A/2013, poz. 94, cz. III, pkt 3.2; 22 czerwca 2015 r., sygn. SK 29/13, OTK ZU nr 6/A/2015, poz. 83, cz. III, pkt 8.3).

4.2. Udział w aplikacji adwokackiej wiąże się z realizacją konstytucyjnego prawa do nauki. Umożliwia aplikantom dalsze zdobywanie wiedzy prawniczej oraz rozwijanie specyficznych umiejętności związanych z jej stosowaniem w praktyce. Korzystanie z prawa do nauki w ramach aplikacji należy jednak rozpatrywać w ścisłym powiązaniu z celem tej konkretnej formy kształcenia. Jest nim przygotowanie aplikantów do należytego wykonywania zawodu adwokata. W tym sensie indywidualny aspekt prawa do nauki, związany z możliwo-

ścią rozwijania osobistych kompetencji, musi iść w parze z ogólniejszym aspektem procesu kształcenia osób mających wykonywać zawód zaufania publicznego.

Gwarancje wynikające z treści art. 70 ust. 1 Konstytucji dotyczą stworzenia warunków kształcenia się w ramach aplikacji adwokackiej. Chodzi zarówno o warunki wstępne przystąpienia do aplikacji, jak i reguły jej odbywania, w tym zaliczania jej kolejnych etapów. W tym zakresie konieczne jest stworzenie takich zasad, które nie będą miały charakteru arbitralnego czy dyskryminującego poszczególne osoby, ale umożliwią im zdobywanie uprawnień stosownie do własnych umiejętności i osobistych predyspozycji. Jednocześnie znaczenie aplikacji, jako formy przygotowania zawodowego wymaga istnienia odpowiednich mechanizmów weryfikacji efektów tego przygotowania. Także w tym wymiarze przysługujące im gwarancje prawa do nauki wymagają takich kryteriów oceny aplikantów, które odnosić się będą do ich indywidualnych osiągnięć oraz zdolności przydatnych z punktu widzenia wykonywania zawodu adwokata. Nie mogą natomiast mieć charakteru arbitralnego, bądź też dotyczyć takich cech czy predyspozycji, które nie miałyby związku z należyтым wykonywaniem tego zawodu zaufania publicznego.

4.3. Prawo do nauki realizowane w ramach aplikacji adwokackiej podlega ograniczeniom wynikającym z charakteru tej formy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu zaufania publicznego i odbywającego się pod nadzorem organów samorządu zawodowego. Specyficzny charakter aplikacji sprawia, że uprawnienia przyznane organom samorządu zawodowego należy rozpatrywać w ścisłym powiązaniu z jej celem. W takim kontekście oceniać należy również uprawnienie wynikające z kwestionowanego art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. Przewidziana w tym przepisie kompetencja do skreślenia aplikanta adwokackiego z listy aplikantów z uwagi na nieprzydatność do wykonywania zawodu stanowi ograniczenie prawa do nauki. Wyklucza daną osobę z dalszego kształcenia się jednak tylko w ramach aplikacji. Ocena proporcjonalności ograniczenia tego prawa musi się zatem wiązać – w pierwszej kolejności – ze stwierdzeniem, czy mechanizm prawny wynikający z art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze może doprowadzić do osiągnięcia celu zamierzonego przez ustawodawcę. Celem tym jest dążenie do tego, aby zawód adwokata wykonywały osoby mające odpowiednio wysoki poziom wiedzy i praktyczne umiejętności jej wykorzystania oraz przestrzegające określonych wartości etycznych. Stąd wyposażenie organów samorządu adwokackiego w kompetencję do usuwania z listy aplikantów tych osób, które nie mają odpowiednich predyspozycji w tych trzech podstawowych wymiarach, należy uznać za przydatne do osiągnięcia tego celu.

Osobno należy rozważyć, czy oceniane uprawnienie jest konieczne również z punktu widzenia znaczenia i celu aplikacji adwokackiej. Zdaniem Trybunału także na to pytanie odpowiedź jest pozytywna. Możliwość dokonywania selekcji aplikantów pod względem ich przydatności do wykonywania zawodu adwokata jest niezbędna do tego, aby już na etapie kształcenia wykluczać z tego grona osoby, które nie są w stanie sprostać wysokim wymaganiom stawianym adwokatom. Problem nie leży zatem w samym istnieniu mechanizmu wykreślania aplikantów z listy, ale w tym, aby tego rodzaju rozstrzygnięcia organów samorządu adwokackiego nie były arbitralne, ale opierały się na obiektywnych kryteriach. W tym zakresie jednak Trybunał nie znajduje podstaw by uznać, że pisemne kolokwium roczne przeprowadzane po zakończeniu pierwszego roku aplikacji, a zatem na początkowym etapie edukacji, miało taki charakter. Przyjęta forma egzaminu przewiduje typowy sposób weryfikacji merytorycznego przygotowania aplikantów. Weryfikacja ta jest natomiast konieczna, aby ocenić poziom wiedzy uzyskany przez aplikantów w ramach konkretnej dziedziny prawa oraz posiadane przez nich umiejętności. Negatywny wynik kolokwium, uzyskany zarówno w terminie zasadniczym, jak i podczas kolokwium poprawkowego, pokazuje istotne braki w przygotowaniu aplikanta i może stać się podstawą wykre-

ślenia go z listy aplikantów. Istnienie tego mechanizmu należy postrzegać jako niezbędny instrument prawny, bez którego organy samorządu adwokackiego pozbawione byłyby możliwości reagowania na stwierdzenie w toku aplikacji trudności w opanowaniu przez aplikanta koniecznego zasobu wiedzy prawniczej czy niezbędnych umiejętności oraz brak pożądanych cech osobistych. Stwierdzenie – na podstawie wyniku kolokwium – nieodpowiedniego merytorycznego poziomu aplikanta adwokackiego musi skutkować możliwością wykluczenia go z grona przygotowujących się do wykonywania zawodu adwokata.

Trzeba również rozważyć, czy rozpatrywany mechanizm z art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze nie stanowi nadmiernego ograniczenia prawa do nauki. Zdaniem Trybunału kompetencja przewidziana w kwestionowanym przepisie prawa o adwokaturze nie jest tak dolegliwa dla jednostki, aby uznać jej niekonstytucyjność. Należy zaznaczyć, że skreślenie z listy aplikantów adwokackich na podstawie art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze nie zamyka definitywnie możliwości ponownego przystąpienia danej osoby do aplikacji. Rozstrzygnięcie okręgowej rady adwokackiej nie stanowi negatywnej przesłanki przy naborze na aplikację adwokacką. Aplikantem może być osoba, która spełnia warunki określone w art. 65 pkt 1-3 prawa o adwokaturze i uzyskała pozytywną ocenę z egzaminu wstępnego (art. 75 ust. 2 prawa o adwokaturze). Jest więc nieskazitelnego charakteru, swoim dotychczasowym zachowaniem daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu adwokata, korzysta z pełni praw publicznych, ma pełną zdolność do czynności prawnych oraz ukończyła wyższe studia prawnicze, uzyskując tytuł magistra. Skreślenie z listy aplikantów adwokackich na podstawie art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze nie wyklucza również możliwości kształcenia się w ramach innej aplikacji przygotowującej do wykonywania zawodu prawniczego, np. aplikacji radcowskiej. Zastosowanie mechanizmu prawnego przewidzianego w kwestionowanym przepisie nie prowadzi zatem do wyłączenia możliwości kształcenia i doskonalenia umiejętności niezbędnych do wykonywania kwalifikowanego zawodu prawnika, w tym także jednego z zawodów zaufania publicznego (np. adwokata czy radcy prawnego). Ogranicza jedynie możliwość kontynuowania konkretnego cyklu aplikacji. Z tego względu Trybunał nie uznaje tego rozwiązania za nadmiernie dolegliwe.

4.4. Trybunał osobno odniesie się do sugerowanej przez skarżącego nieokreśloności art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze, rozpatrując ten zarzut w stosunku do art. 70 ust. 1 Konstytucji, wyrażającego prawo do nauki. Chodzi tu o stwierdzenie, czy sposób wyrażenia przesłanki „nieprzydatności do wykonywania zawodu” jako podstawy wykluczenia danej osoby z możliwości odbywania aplikacji adwokackiej nie prowadzi do arbitralności przy rozstrzyganiu o statusie prawnym aplikantów.

Skarżący wyjaśnia, że art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze wprowadza „dalece nieprecyzyjne kryteria” uniemożliwiające jednoznaczną rekonstrukcję normy wnioskującej z tego przepisu. Powołuje się przy tym na rozbieżności w sądowej ocenie rozstrzygnięć organów samorządu adwokackiego dotyczących nieprzydatności aplikantów do wykonywania zawodu adwokata. Dokładniejsza analiza judykatów powoływanych w skardze konstytucyjnej nie potwierdza jednak tezy o istnieniu tak wyraźnej rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych, która uzasadniałaby konieczność stwierdzenia niekonstytucyjności normy prawnej stanowiącej podstawę poszczególnych rozstrzygnięć.

W pierwszej kolejności należy zaznaczyć, że sądy jednolicie odczytują ustawowe kryterium „nieprzydatności” przez odwołanie do bardziej szczegółowych przesłanek określonych w regulaminie aplikacji adwokackiej. W tym kontekście przywołują trzy niezależne od siebie przesłanki, którymi są: negatywny wynik kolokwium rocznego, negatywna opinia patrona lub negatywna opinia kierownika szkolenia o przebiegu aplikacji adwokackiej. Tak więc wskazywany w skardze konstytucyjnej brak możliwości ustalenia zakresu pojęcia „nieprzydatność do wykonywania zawodu” (art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze) nie ma uzasad-

nienia. Analiza rozstrzygnięć wydawanych w ramach sądowej kontroli stosowania tego kryterium nie potwierdza tezy, że jest to pojęcie „rażąco niejasne i blankietowe”. Sądy każdorazowo akcentują uznaniowy charakter decyzji wydawanych na podstawie art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. Wymagają zatem od organów samorządu adwokackiego rozważenia, czy każda z przesłanek nieprzydatności aplikanta do wykonywania zawodu uzasadnia konieczność skreślenia go z listy aplikantów. Akcentują w ten sposób potrzebę oceny całokształtu okoliczności danej sprawy oraz ustalenia, czy zachowano wszystkie materialne i proceduralne gwarancje przysługujące osobom wykreślonym z listy aplikantów. Sugerowana w skardze konstytucyjnej rozbieżność w orzecznictwie sądów administracyjnych nie wynika z niejasności czy nieokreśloności normy prawnej wyrażonej w art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. Jest ona jednolicie odczytywana, jako podstawa wydania uznaniowej decyzji organu samorządu zawodowego w odniesieniu do szczegółowych przesłanek określonych w regulaminie aplikacji. Sam fakt wydawania przez sądy odmiennych rozstrzygnięć wiąże się wyłącznie z różną oceną sposobu, w jaki poszczególne organy korzystały z przysługującego im uznania administracyjnego. Nie dochodzi jednak na tym tle do tak daleko idących rozbieżności ocen sądowych, które nakazywałyby stwierdzenie wadliwości podstaw prawnych takich ocen. Istnieją – co potwierdza sam skarżący – dwie zasadnicze linie orzecznicze. Pierwsza wskazuje, że decyzja wydana na podstawie art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze powinna – oprócz spełnienia przesłanki negatywnego wyniku kolokwium rocznego – wiązać się z ustaleniem innych okoliczności dotyczących przydatności aplikanta do wykonywania zawodu adwokata. Druga akcentuje, że pisemna forma testu stanowiącego kolokwium roczne ma charakter najbardziej skonkretyzowany przy ustalaniu stanu wiedzy aplikanta. Negatywny wynik kolokwium może być zatem podstawą uznania jego nieprzydatności do wykonywania zawodu adwokata. Oba rodzaje rozstrzygnięć podejmowanych przez sądy administracyjne nie są względem siebie przeciwstawne. Różni je inne rozłożenie akcentów w ramach dokonywanej oceny konkretnych aktów stosowania prawa. Nie można jednak stwierdzić, że ma to swoją podstawę w niejasności normy wyrażonej w art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. Przepis ten interpretowany jest zawsze jako podstawa do wydania uznaniowej decyzji, która, niezależnie od oceny całokształtu przebiegu aplikacji, może prowadzić do stwierdzenia nieprzydatności do wykonywania zawodu także w związku z wystąpieniem jednej istotnej okoliczności dotyczącej aplikanta.

W orzecznictwie Trybunału wielokrotnie podkreślano, że pozbawienie przepisu mocy obowiązującej z powodu jego niejasności czy nieprecyzyjności jest środkiem ostatecznym. Może być zastosowane dopiero wówczas, gdy inne metody usuwania wątpliwości interpretacyjnych okażą się niewystarczające. Dopiero stwierdzenie istotnej dysfunkcjonalności przepisu prawa i przekroczenie przez ustawodawcę pewnego istotnego poziomu niejasności stanowić może przesłankę stwierdzenia niekonstytucyjności tego przepisu (zob. m.in. wyrok TK z 18 marca 2010 r., sygn. K 8/08, OTK ZU nr 3/A/2010, poz. 23, cz. III, pkt 6.2). Trybunał stwierdza, że taka sytuacja nie zachodzi w badanej sprawie w odniesieniu do art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze. Różnice w sądowej ocenie aktów stosowania prawa podejmowanych na podstawie tego przepisu nie wiążą się w żadnym wypadku z arbitralnością działań sądów administracyjnych. Trzeba też zaznaczyć, że kontrolowany przepis nie stał się dotychczas przedmiotem uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego mającej na celu wyjaśnienie przepisu prawnego, którego stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie sądowym. Ingerencję Trybunału Konstytucyjnego w takiej sytuacji należałoby uznać za przedwczesną. W tym kontekście brak jest podstaw do uznania niezgodności art. 79 ust. 2 prawa o adwokaturze z art. 2 w związku z art. 70 ust. 1 Konstytucji i wyeliminowania tego przepisu ustawy z obrotu prawnego.

Z tych względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.

